

OĞUZ KAĞAN DESTANININ KAHRAMANLIK MİTOSU BAKIMINDAN ÇÖZÜMLENMESİ

An Evaluation on the Epic Story of Oguz Kağan by View of Heroism Myth

Analyse de l'épopée d'Oguz Kağan basée sur le mythe de l'héroïsme

Yard. Doç. Dr. Tarık ÖZCAN*

ÖZET

Toplumsal hayat içerisinde dini hayatın kendisi olmaktan uzaklaşan mitoslar, öncelikle destanların dünyasına sığınmışlardır. Bu mitolojik semboller, insanlığın ortak bilinç paydası adı verilen arketiplerin yansımasıdır ve kahramanlık mitosları da bunlardan birisidir. Biz bu çalışmamızda kahramanlık mitosunun Oğuz Kağan Destanındaki gelişme çizgisini göstermeye çalıştık.

Anahtar Kelimeler

mitoloji, arketip, Oğuz Kağan Destanı

ABSTRACT

Mythos which were far from religious life itself in the course of time in a community life took especially the world of legends as a shelter. These mythologic symbols are the reflection of archaetypes called human's common mind and these heroism mythos are also one of them. In this study, we will try to show the development trend of heroism mythos in Oğuz Kagan legend.

Key Words

mythology, archaetype, legend of Oğuz Kagan

Mitoloji, geçmişte ilkel insanın bir yaşama biçimiyken; günümüzde, varlığını sanat aracılığıyla sürdürmektedir. "Bir dine inanmazsak der Frye; Romalıların Jupiter'e ve Venüs'e inançlarını yitirdikleri gibi, o dinin Tanrıları edebi karakterler olurlar ve tekrar hayal dünyasına dönerler." (Gökeri 1979:33-34).

Türk milletinin tarih içindeki serüveninin edebiyat dünyasına yansıması bakımından Oğuz Kağan Destanı mitopoetik bir anlatımın şaheseridir. Bu millî destanımızda mitolojik hayatımız bütün gerçekliğiyle gözler önünde sergilenirken anlatımın mitolojik imgelerle sürdürülmesi de ilgili destana edebî eser olarak büyük bir kıymet kazandırır.

Mircea Eliade; "Mitsel tutumun içgüdülerin patolojik bir yoğunlaşması, hayvanlara özgü ya da çocukça davran-

ışlar olarak değil de insana özgü olgular, kültür olguları, düşünceden doğan yaratı olarak kabul edilmesi gerektiğini belirterek yaşayan mit değişiminden mitin insan davranışı için model oluşturması ve bu yolla yaşama anlam ve değer kazandırılması olgusunun anlaşılması gerektiğini söylemektedir." (Eliade 1993: 10-11). Aynı konuyu modern psikolojinin önemli bir temsilcisi olan C.G.Jung, kolektif bilinçdışı kavramıyla açıklamaktadır. Kolektif bilinçdışında "arketip" denen insanlığın en eski simgeleri yatmaktadır ve arketipler bilinçli aklın gizli esaslarıdır veya diğer bir benzetmeyle bunlar ruhun dar anlamda yalnızca top-rağa değil tüm dünyaya saldırdığı kökleridir. (Stevens 1999:54-57)

Şifahi kültür içerisinde oluşan eserlerimizi kolektif bilinçdışının yansımala-

* Fırat Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

rı olarak kabul ettiğimiz taktirde bu eserlerde Türk milletinin ortak zihin özelliklerinin bir çoğunun simgesel anlamlarını görmemiz mümkündür. Oğuz Kağan Destanı bu yönüyle örnek bir eserdir.

“Jung mitosları, arketiplerin simgesel biçimi ve ortak bilinçdışının kendine özgü bir dili olarak tanımlamaktadır.”(Gökeri 1979:31). Böylece “arketip” ve “mitos” kavramlarını birleştirmektedir. Mitsel yapıyı bir bütün olarak değerlendiren Jung, mitolojik çeşitlenmeyi ana mitosun kendisini bölmesi şeklinde tanımlamakta ve bu bölünmenin bir basamağı olan “erkeklerin çocukluk ve gençlik dönemlerine ait arketipik görevlerini, dünyanın her yerinde mevcut olan kahramanlık mitlerinde sembolleştirdiğini söylemektedir.”(Stevens 1999:76). Bu anlamda yapacağımız arketipsel bir inceleme Oğuz Kağan Destanında “kahramanlık mitosunun gelişimini göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Kaldı ki Pelliot’un ifadesiyle :

“Uğuz destanında epik olgulara bir hayli özen gösterilmiştir. Uğuz Han’ın ağzından dile getirilmiş kafiyeli sekizer dizeden oluşan iki kıtanın ‘Oğullarım, ben çok yaşadım/ Vuruşmaları, çok gördüm/Mızraktan başka, çok ok attım/ Aygırımıyla çok yol aldım/ Düşmanları ağlattım/Dostlarımı güldürdüm/Gök Tanrıya karşı görevimi yaptım/ Sizlere yurdumu veriyorum’ mısralarında, serüvenini tanımlayan bir kahramanın öykü anlatıcısı rolüne soyunduğunu görmekteyiz.” (Pelliot 1995, 95).

Oğuz Kağan, doğuşu itibarıyla mitsel yapının içinde serüvene çıkabilecek olağanüstü özelliklere sahip bir insan olarak dünyaya gelmiştir. Onun bireysel var oluşunu ifade eden “yüzü gök”, “ağzı ateş (gibi) kızıl”, “gözleri elâ”, “kaşları kara” ve “perilerden güzeldi”(s. 1) vb. özellikleri Türk milletinin kolektif bilinçdışındaki ideal insanın ölçülerini

taşımaktadır. Böylece bir mitolojik kahramanda olması gereken “gök” ve “yer”e ait yüceltilmiş unsurları kendisinde toplayan (doğuştan getiren) kusursuz dış görünüşe sahip kahraman tipi oluşturulmaktadır. Gökyüzü ve yere ait mitolojik sembollerle doğumu gerçekleştirilen kahramanın hususiyetleri bununla da kalmaz. Öyküsünün büyüklüğüne uygun seçilmiş tavırlar sergilemesi gerekmektedir. Çünkü o sıradan bir insan değildir. “Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi.” “Çiğ et, çorba ve şarap istedi.” “Dile gelmeğe başladı, kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve oynadı.” (s.1) ibareleri onun ilerideki kişiliğinin ip uçlarını vermesi bakımından önemlidir. Hayata atılmanın ilk şartı annenin memesinden kopuştur. Oğuz Kağan ilk eylem olarak bu kopuşu başarır. Arkadan ataerkil toplumun biçimlendirdiği erkeksi bir davranışla göçebenin dünyasında önemli bir yeri olan “çiğ eti” yer ve “şarabı içer.” Böylece Oğuz Kağan aileye bağlılık sürecini normal bir insanın gerçekleştiremeyeceği kısa bir sürede tamamlamıştır. Kırk gün sonra dile gelmesi, büyümesi, yürümesi ve oynaması kendisinden daha çok kolektif bilinçdışının Oğuz Kağan’a verdiği bir olgunlaşma sürecidir. Türk milletine ait bilinçdışı, müşterek yürüyüşü içerisinde millî ve mukadder bir kahramanda olması gereken “davranış repertuarını”(Stevens 1999:63) tamamlayarak bu davranış kompleksini Oğuz Kağan’ın şahsına atfetmiştir.

Kahramanın fiziksel görünümüne ait “ayakları öküz ayağı gibi; beli kurt beli gibi; omuzları samur omuzu gibi; göğsü ayı göğsü gibi idi....” (s.1) ibareleriyle de göçebe insanın doğal dünyasına ait arketipsel semboller kullanılmaktadır. Mehmet Kaplan; bu sembollerle anlatılan alp tipinin muayyen bir medeniyet seviyesinin ve yaşayış tarzının mahsulü olduğunu belirtiyor (Kaplan 1992:

11). Onun kahramanlığını ispatlamak için serüvene çıkması gerekecektir. Bu serüven aslında kahramanın büyüme sürecinde gerçekleştirmesi gereken aşamadan başka bir şey değildir. Bir yönüyle de “balının karnı” ya da “rahim imgesi”(Campbell 2000:107) denilen ruhsal aşama beldesine doğru yapılan bir yolculuktur. Oğuz Kağan Destanında bu belde “O çağda, orada büyük bir orman vardı”(s.2) ifadesiyle tanıtılan ormandır. Babilonya mitoslarında da “İştar’ın ve Tammuz’un yer altı dünyasına girdikten sonra tekrar geri döndüğünü ve bu serüvenin mevsimlerin oluşumuyla ilgili olduğunu görüyoruz.” (Hooke 1993: 23). Tammuz’un yeraltına gitmesiyle birlikte yer yüzünde başlayan yoksulluk ve felaketler onun gelmesiyle birlikte son bulur. Oğuz Kağan aşamasının ilk ayağı olan ormana girmekle kendisini gerçekleştirme yolundaki ilk denemesine başlamıştır. Kahraman, ormanda ya ölecektir ya da aklını ve bilek gücünü kullanarak bu sınavını başarıyla tamamlayacaktır.

Aşamının ilk ayağında kahraman üç doğal sembolle karşı karşıya getirilir. Bunlar “geyik”, “ayı” ve “ala doğan”dır. Geyik, “Yakutlarda ve Kazak Kırgızlarında Umay (sözlük anlamı: rahim, plesenta) için yapılan törenlerde plesentanın karşılığı olarak serbest bırakılan hayvanlardır. Doğurganlık törenlerinde şamanların geyik boynuzlu maskeler taktıkları görülmektedir”(Ateş 2001:125). Birçok kültürde kadın motifinin karşılığı olarak kullanılan geyik, arketipsel sembolizm açısından da kahramanın içinde yuvalanan animasıdır. Kahraman, anne veya sevgili kadın kültü şeklinde ferdî bilinç dışında yuvalanan animasıyla ya uzlaşmaya gider ya da onu bir biçimde yenerek pratiğe döker. Oğuz Kağan da geyiği söğüt dalına bağlamakla animasını kontrol altında tutmayı başarır. Böylece ruhsal ve bedensel büyüme yolunda

önemli bir adım atmıştır.

Aynı aşamanın ikinci ayağı olarak gördüğümüz ayı ve gergedan ise kahramanın ferdi bilinç dışıdır. Buna gölgesi de diyebiliriz Bilinç dışıyla yüzleşen Oğuz Kağan onu, dış hayattan elde ettikleriyle (bilinci sayesinde) yenerek olgunlaşma sürecinde büyük bir mesafe kat eder. Bilinçlenen kahramanın en önemli özelliği kendisini tanıma yolunda önemli bir adım atmış olmasıdır. Daha doğrusu “ferdi bilinç dışındaki bastırılmış iç güdülerini veya kara güçleriyle yüzleşmiştir diyebiliriz.”(Fordham 1994:62-63). Gölgeyi tanımakla kişi kendisini tanımış olur. Gergedanı yenmekle Oğuz Kağan kişiliğini bulmak için giriştiği savaştan galibiyetle çıkmıştır. Aslında Oğuz Kağan’ın büyüme sürecindeki tavır, çağdaş normlara uygundur. Çünkü tecrübesiyle bilgisini birleştirmiştir.

İlk sınavını başarıyla tamamlamış ve “bir değişme sürecini yaşayarak meselelerden alınımın akıyla çıkmasını becermiştir. Serüvenin eşliğinden galibiyetle çıkan kahraman için artık daha büyük serüvenlere yelken açma zamanı gelmiştir. Geriye kalan sadece sosyal koninin zirvesine tırmanmaktır”. (Kantarcioglu 1988:14).

Kendi bilinç dışıyla uzlaşarak yeni yolculuğuna çıkan kahramanın karşısına bu kez de Türk milletinin kolektif bilinç dışına ait arketiplerin mitolojik sembolleri olan “ışık, kadın, göl ve ağaç” unsurları çıkar. Işık, güneş kültürünün ve hayatın (dirilişin) sembolüdür; “kadınsa, doğurganlık özellikleriyle yaratıcı gücün temsilcisidir ve bu da bereketin sembolleşmesi anlamına gelmektedir. Bunun için dünyanın ilk düzeni anaerkil bir düzendir.”(From 1990:247). Oğuz Kağan, kadınla bütünleşerek anaerkil düzenle ataerkil düzen arasında bir uyum sağlamıştır. Daha doğrusu, bir geçiş dönemini kadını reddetmek yerine onunla uyum sağlayarak ve onun varlığını kabul ede-

rek tamamlar. Çünkü kendisini başka türlü çoğaltmasının imkânsız olduğunu bilmektedir. Türk'ün hayat tarzındaki anaerkil ve ataerkil bütünleşmeyi göstermesi bakımından Oğuz Kağan destanı önemlidir.

Oğuz Kağan'ın iki kadınla birleşmesi dikkat çekicidir. Birleşmenin sonucunda birinci kadından olan çocuklarının "Gün, Ay, Yıldız"; ikinci kadından olan çocuklarının "Gök, Dağ ve Deniz" adlarını almaları kayda değerdir. Bu isimlerin gökyüzü ve yeryüzüne ait olması kahramanın gök ve yerle olan sembolik bütünleşmesini göstermektedir. Kahraman, yürüyüşü anında evrene ait güçleri tanıyarak olgunlaşma sürecini tamamlamaktadır. Burada gök, iki unsur arasında uzlaştırıcı bir görevi üstlenmiştir. "Türk inanisinde gök de dünyanın bir parçası olarak kabul edilmektedir." (Ögel 1989:140). Sembollerin simetrik ve üçlü bir dizgeselliği takip etmesi de üçün kutsiyetini göstermektedir. Üçüncü sembol olarak kullanılan ağaçsa dünya ağacıdır. "Kadının göğe ait ışık ve yere ait ağaç sembolleriyle birlikte verilmesi onun kutsal ve doğurgan ana kültüyle olan ilişkisini göstermektedir." (Campell 1992:13-14). İlgili mitte tam bir tutarlılık söz konusudur. Işık gökyüzünden yere doğru yönelirken; ağaçsa yeryüzünden gökyüzüne doğru yönelmekle bir uyum sağlayarak birleşmişlerdir.

Destan, Oğuz Kağan'ın kırk masa ve sıra yaptırıp halkını toya davet etmesiyle "grup-yüce birey" (Gökeri 1979:25) arketipi şeklinde devam etmektedir. Kahramanlık mitosunu "ben sizlere oldum kağan" (s.5) sözleriyle yaşanmış bir yığın tecrübenin neticesi olarak millî-mukadder kahraman şeklinde tecelli eder. Ana mitosun bölünmesi "Ben Uygurların kağanıyım ve yer yüzünün kağanı olsam gerektir" (s.5) ibaresiyle hızlanır. Anlaşılır ki kahraman "Daha deniz, daha müren/Güneş bayrak,gök kurikan"(s.5) iba-

resiyle birlikte tüm evrene dağılmak ve sahip olmak niyetindedir. Mitos önce Altın Kağan şeklinde ilk görüntüsünü kazanır. Altın Kağan, Oğuz Kağan'a altın, gümüş takdim ederek ve yakut taşlar alıp pek çok cevahir yollayarak dostluğunu temin eder (s.5). Bu, Oğuz Kağan'ın "sizden itaat dilerim"(s.5) ibaresinde kendisini ifade etme imkânı bulan kahramanlık mitosunun önemli bir özelliği olan mutlak itaattir. Kahramanın mitolojik varlığındaki asıl bölünme kendisini bozkurt simgesiyle gösterecektir. Bozkurt; "onun ruhsal gelişiminin tohumu niteliğindeki iç benlik arketipidir"(Gökeri 1979:24) ve ruhsal yapısının merkezinde onu harekete geçiren en büyük gizli güç olan kahramanlık düşüncesinin simgesidir. Kahramanlık mitosunu, Bozkurt ve Oğuz Kağan şeklinde bir ikizlemeyi yaşayarak bölünecektir. Ancak bu bölünme bizi şaşırtmamalıdır. Çünkü her ikisinin çıkışı ve hedefi biridir. Sürekli ileriye doğru hamle yapan bu iki kahraman, mitosun iki yüzüdür. Kısacası "bir iken iki olandır." (Campell 1993:15). Aynı zamanda her an bir olmaya meyillidir. Kısacası millî ve mukadder kahramanın doğal hayat içerisindeki savaşçı ve mücadeleci yanının simgeye dönüşmüş biçimleridir.

Kahramanlık mitosunun gereği Oğuz Kağan yeni topraklarda yaptığı her mücadelenin sonunda aşamasını gerçekleştirerek macerasını sürdürür. Bu aşama, her ne kadar "alp tipi"nin dış güçlerle yaptığı ölüm-kalım savaşı şeklinde kendisini gösterse de neticede gerçekleştirilen her eylemle birlikte kahramanın gizli kalmış bir özelliğinin deşifre edildiğini görürüz. İtil Müren denizinin kenarında ve Kara Dağın önünde Urum Kağanla yaptığı savaş, onun savaşçı ve kahraman yönünü bütün gerçekliğiyle ortaya çıkarır. Destan süresince kullanılan malzemenin "ok", "kargı" ve "kılıç"tan ibaret olması mitolojik olgudaki

erkek mitinin yansıtıcılığı görevini üstlenir.

Kahramanlık mitosunun diğer bir yönü akıllı olmaktır. Sadece güçlü olmak kahraman olmak için yeterli değildir. Kahraman, klasik insanın tecrübesiyle modern insanın akli melekesi arasında bir ahenk kurduğu an gerçek kişiliğine kavuşacaktır. Zaten destan kahramanının macerası da bu bütünlüğün sağlanmasıyla birlikte son bulur. Ancak merkezi bir konumda yer alan kahramana ait bu özellikler, destan kültürü içerisinde birden çok şahıs şeklinde kendisini gösterir. Mitos'un akılla ilgili bölünmesi ise Uluğ Ordu Bey şeklinde tecelli eder. O, İtil ırmağının etrafındaki ağaçları kesip onları sal gibi kullanarak karşıya geçer ve Oğuz'un yolunu açar. Böylece akli sayesinde doğaya hükmeder. Uluğ Ordu Bey, doğanın güçlerinden istifade eden kahramanlık mitosunun öteki yüzüdür.

Kahraman, evren içerisindeki sembolik yürüyüşüne devam eder. Bu evren, kahraman tarafından bilinen bir evren değildir. O, yürüdükçe şifrelerle karşılaşmakta ve şifreleri bir bir çözerek macerasını örmektedir. Kutsanmış işaret sahibi olan "alaca atı"nın Buz Dağına kaçışıyla birlikte yeni bir maceraya girişir. "Oğuz Kağan her zaman bir alaca ata binerdi. O bu atı pek çok severdi. Yolda bu at kayboldu kaçtı. Burada büyük bir dağ vardı. Üstünde don ve buz vardı. Onun başı soğuktan ak pak idi. Onun için adı Buz Dağ idi. Oğuz Kağan bundan çok eziyet ve ızdırap çekti." (s.9). Burada kullanılan Buz Dağ tamlaması simgesel olarak mitolojinin yer altı ülkesini çağrıştırmaktadır. At, yer altının ölüm ülkesine kaçmıştır. "Ne tanrıdan ne de şeytandan korkan"(s.10) kahraman, kendisini bölerek "Karluk" kılığına girer ve yer altı ülkesine giderek dokuz günlük bir mücadeleden sonra atla geri döner. O, yürüyüşe ve soğuğa dayanıklı bir er olduğu gibi yer altının kötü güçleriyle

çatışmaktan da korkmaz. Aşamasını başarıyla devam ettiren kahraman ilk çağın protez tanrıları gibi kılık değiştirerek "kara sarılarak ve bembeyaz" bir biçimde doğal bir kılıkla savaşını sürdürmüştür.

Destanın içindeki en büyük sembol "Yolda bir ev gördü. Bu evin duvarı altından, pencereleri gümüşten ve çatısı demirdendi. Kapalı idi ve anahtar yoktu." (s.10) cümleleriyle tasvir edilen "dünya evi" sembolüdür. Çeşitli kıymet hükümleri ve renk oyunları tasvir edilen bu evin çatısı demir gök kubbeden yapıldır. "Kapalı ve anahtarı olmayan bu evin" çatısını açmak masal geleneğimizde olduğu gibi kahramanın bilgi ve becerisine kalmıştır. Daha önce aşamanın bir çok safhalarından başarıyla geçen kahraman, "Tömürgül Kağul" kılığına girerek dünya evinin çatısını açmak üzere işe girişir. Sadece görevi değil adı da değişir ve Kalaç adını alır. Kahraman, dünyanın sırrını çözecek bir tecrübeye ulaşmıştır.

Mitolojik kahraman, kendisini gerçekleştirme yolunda Çürçet Kağan ve Masar Kağanla yaptığı savaşları da zaferle tamamlayarak Alp Tipinin aşama arketipini gerçekleştirmiş ve yeni coğrafyalarda yeni vatanının sınırlarını büyütürken bir destan kahramanında olması gereken güçleri ele geçirmiştir.

Oğuz Kağanın yanında ak sakallı, kır saçlı ve uzun tecrübeli kişiliğiyle yer alan Uluğ Türük kahramanlık mitolojisindeki "yüce birey arketipi"nin kişiler düzeyindeki sembolüdür. O, "ak sakallı", "kır saçlı", "uzun tecrübeli", "anlayışlı" ve "asil bir adamdır" (s.12). Oğuz Kağan onun sözünü beğenir, onun öğüdünü diler ve onun öğüdüne göre yapar. Anlaşılır ki Oğuz'un tamam bilicilik görevini Uluğ Türük üstlenmiştir.

Destanda görülen altın yay ve üç gümüş ok anima (içteki kadın) ve animus (içteki erkek) arketiplerinin sembolleridir. Altın yay, kuşatıcılığı ve kıy-

meti bakımından anaerkil düzenin kadın sembolüdür ve Türk toplum hayatında kadının yerini göstermesi bakımından önemlidir. Üç gümüş ok ise animusun ataerkil toplumdaki yayılcı karakterini yansıtmaktadır. Bu semboller arasındaki uyum, yaşanan olayların nihayetinde Oğuz Kağanın kişiliğini bulma yolunda bir hayli mesafe aldığını göstermektedir. Aynı ritmi, devlet ve milletin bütünleşmesi olarak da düşünebiliriz. Altın yay ve oklar arasındaki bu uzlaşmayı “ yay, devlet düşüncesi; okların bir ayağı millet, bir ayağı vatan, bir ayağı da siyasî iradedir”(Çonoğlu 2001:355) şeklinde de açıklayabiliriz.

Oğuz Kağanın kurultay anında sağındaki kırk kulaçlık direğin üstüne koyduğu “altın tavuk” ve altına koyduğu “ak koyun” ile solundaki direğin üstüne koyduğu “gümüş tavuk” ve altına koyduğu “kara koyun” bilinçle bilinçdışının sembolleridir. “Altın” ve “ak” kelimeleri bilincin saflığını, uyumdaki uzlaşmacı yanını; “gümüş” ve “kara” kelimeleriyle bilinçaltının el değmemiş karanlık fakat ihmal edilemez gerçekliğini yansıtmaktadır. Destan, bilinç ve bilinçaltının ahenkli bir bütünlük oluşturmasıyla son bulmuştur. Bu aşama, Oğuz Kağanın birbirinden farklı coğrafyalarda ve farklı biçimde yaşadığı maceralarından başarıyla çıkmasının bedelidir. Bunu Oğuz Kağanın “Ey oğullarım, ben çok aştım; çok vuruşmalar gördüm; çok kargı ve çok ok attım; Atla çok yürüdüm; düşmanları ağlattım; dostlarımı güldürdüm.” (s.14) ifadesinden de çıkarmamız mümkündür.

Oğuz Kağan destanında Türk milletin kolektif bilinçdışındaki kahramanlık mitosunun bölünerek kendisini muhtelif semboller şeklinde ifade etmesi mitosların ortak özelliklerine ters düşmektedir. Aksine bu bölünmeyle birlikte kendi içerisinde çeşitlenen mitos, Türk milletin muhtelif hasletlerini ifade edecek bir zenginliği kazanmıştır.

KAYNAKLAR

- Ateş (Mehmet), 2001, **Mitolojiler ve Semboller**, İstanbul, Aksiseda Matbaası
- Camphell (Joseph), 1992, **Batı Mitolojisi-Tanrının Maskeleri**, çev.: Kudret Emiroğlu, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları
- Camphell (Joseph), 1993, **Doğu Mitolojisi-Tanrının Maskeleri**, çev.: Kudret Emiroğlu, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları
- Campbell, (Joseph), 2000, **Kahramanın Sonsuz Yolculuğu**, çev.: Sabri Gürses, İstanbul, Kabcacı Yayınevi
- Çonoğlu (Salim), 2001, **Annaguli Nurmet'in Romanları**, Ankara Devran Yayınları
- Eliade (Mircea), 1993, **Mitlerin Özellikleri**, çev.: Sema Rifat, İstanbul, Simavi Yayınları
- Ergin (Muharrem), 1970, **Oğuz Kağan Destanı**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Fordham (Frieda), 1994, **Jung Psikolojisi**, çev.: Aslan Yalçın, İstanbul, Say Yayınları
- From (Erich), 1990, **Rüyalar, Masallar, Mitoslar**, çev.: Aydın Arıtan, Kaan Ökten, İstanbul, Arıtan Yayınevi
- Gökeri, (A.İ.), 1979, **Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğinde Yapıtlara Uygulanması**, Ankara Üniversitesi DTCE. Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Hooke (S.H.), 1993, **Ortadoğu Mitolojisi**, çev.: Alâeddin Şenel, Ankara, İmge Kitabevi
- Kantarcioglu (Sevim), 1988, **Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Kaplan (Mehmet), 1992, “Türk Destanında Alp Tipi”, **Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar**, C.1, İstanbul, Dergâh Yayınları
- Pellhot (Paul), 1995, **Uygur Yazısıyla Yazılmış Uğuz Han Destanı Üzerine**, çev.: Vedat Köken, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları
- Ögel (Bahaeddin), 1989, **Türk Mitolojisi**, C.1, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Stevens (Anthony), 1999, **“Jung”**, çev.: Ayda Çayır, İstanbul, Kaknüs Yayınları